

Umeå kristna friskoleförening

Organisationsnummer 894002-8478

Beslut efter uppföljning för förskoleklass och grundskola

efter tillsyn i Mariaskolan
belägen i Umeå kommun

Sammanfattande bedömning

Skolinspektionen kan genom sin uppföljning av tidigare beslut konstatera att huvudmannen har vidtagit åtgärder som medfört att flertalet brister är avhjälpta. Kvarvarande brister, speciellt de som rör elevers rätt till utbildning och särskilt stöd, är dock att betrakta som allvarliga.

Bristerna rörande elevers rätt till utbildning och särskilt stöd har funnits under lång tid. Bristerna handlar bland annat om att Mariaskolan inte utreder de bakomliggande orsakerna till elevers omfattande och problematiska frånvaro från skolan. Vidare framgår att rektorn i ett flertal fall och utan att veta orsakerna till elevernas frånvaro från skolan har fattat beslut om särskilda stödåtgärder, däribland anpassad studiegång. Besluten om anpassad studiegång uppfyller inte författningarnas krav och är i flera fall av den karaktären att det inte går att utläsa vilka ämnen eleven ska läsa, vilka avvikelser som gjorts från timplanen och under vilken tidsperiod som beslutet om anpassad studiegång gäller. Bristerna omöjliggör en kontroll av hur elevernas skolsituation ser ut och eleverna har inte fått den utbildning de har rätt till. Skolinspektionen menar även att bristerna medfört att enskilda elever inte getts möjlighet att nå målen för utbildningen. Detta är mycket allvarligt.

Med huvudmannens godkännande att bedriva utbildning inom det svenska skolväsendet följer ett betydande ansvar att följa de författningar som gäller för verksamheten. Umeå kristna friskoleförening har under lång tid visat en bristande förmåga att uppfylla bestämmelserna rörande elevers rätt till utbildning och särskilt stöd. Det ställs därför särskilda krav på huvudmannen att i detta läge vidta kraftfulla åtgärder för att komma tillrätta med påtalade brister. Skolinspektionen bedömer att huvudmannen i delar av detta arbete behöver ta hjälp av extern utbildningsanordnare för att få den insikt som krävs rörande bland annat frånvaroutredningar och beslut om anpassad studiegång. De insatser som hittills vidtagits och som handlat om interna kompetensutvecklingsinsatser har inte bidragit till att åtgärda bristerna i arbetet med elevers rätt till utbildning och särskilt stöd.

Ärendet

Bakgrund och utredning

Skolinspektionen genomförde under år 2019 tillsyn av Umeå kristna friskoleförening (894002-8478). I beslut den 11 mars 2020 förelades huvudmannen att vidta åtgärder för att rätta till brister i verksamheten för grundskola. Bristerna gällde bedömningsområdena *Extra anpassningar och särskilt stöd*, *Bedömning och betygssättning*, *Trygghet*, *studiero och åtgärder mot kränkande behandling*, *Grundläggande förutsättningar för skolenheten*, samt *Förutsättningar för utbildningen*. Huvudmannen förelades även för brister gällande otillåten entreprenad. Beslutet rörande bedömningsområdena *Extra anpassningar och särskilt stöd* samt *Bedömning och betygssättning* utgjorde förelägganden vid vite om 300 000 kronor.

Under hösten 2020 har Skolinspektionen följt upp huvudmannens arbete med att åtgärda de påtalade bristerna i ovanstående beslut. Skolinspektionen besökte skolan den 3 november 2020 och genomförde då intervjuer med elever, lärare och elevhälsa. Utredarna genomförde även observationer av undervisningen och av skolans bibliotek. Den 13 november 2020 hölls intervjuer med rektorn och representanter för huvudmannen. Skolinspektionen har mottagit dokumentation såväl före, under, som i tiden efter skolbesöket.

De uppgifter som framkom vid intervjuerna och observationerna har sammanställts i ett protokoll. Protokollet samt den dokumentation som getts in i ärendet har kommunicerats med huvudmannen.

Skolinspektionens beslut

Föreläggande vid vite

Skolinspektionen förelägger med stöd av 26 kap. 10 och 27 §§ skollagen (2010:800) Umeå kristna friskoleförening att vid vite av 200 000 kronor **senast den 20 september 2021** avhjälpa påtalade brister genom att vidta följande åtgärder:

- Se till att genomföra kompetensutvecklingsinsatser för huvudman, rektorn, representanter för elevhälsan samt undervisande lärare i syfte att få insikt i den lagstiftning som styr arbetet med elevers rätt till utbildning, särskilt frånvaroutredningar, vilka riskfaktorerna är för frånvaro, om tidig upptäckt och om framgångsrika åtgärder som kan användas för att få elever att komma tillbaka till skolan (2 kap. 34 § skollagen, 7 kap. 17, 19 a och 22 §§ skollagen).
- Se till att genomföra kompetensutvecklingsinsatser för huvudman, rektorn, representanter för elevhälsan samt undervisande lärare i syfte att få insikt i den lagstiftning som styr arbetet med särskilt stöd i allmänhet och beslut om anpassad studiegång i synnerhet (2 kap. 34 § skollagen, 3 kap. 7, 9 och 12 §§ skollagen).
- Se till att skyndsamt utreda de bakomliggande orsakerna till frånvaron för de elever som inte deltar alls eller i begränsad utsträckning i verksamheten vid Mariaskolan. Huvudmannen ska även ta ställning till om frånvaron är att betrakta som giltig eller ogiltig (7 kap. 19 a § skollagen).
- Med utgångspunkt i resultatet av genomförda frånvaroutredningar vidta åtgärder för att eleverna ifråga ska fullgöra sin skolgång och för att eleverna ska få sin rätt till utbildning tillgodosedd. I detta ingår att ta ställning till om de särskilda stödåtgärder som eleverna erhåller i dagsläget fortsatt ska gälla eller om dessa behöver omprövas i syfte att motsvara elevernas faktiska behov (3 kap. 7, 9, och 12 §§ skollagen, 7 kap. 3 och 22 §§ skollagen).

- Se till att beslut om anpassad studiegång innehåller information om de avvikelser som görs från timplanen och för vilken tidsperiod som beslutet gäller (3 kap. 12 § skollagen).
- Se till att besluten om anpassad studiegång följs upp under vårterminen 2021 och att innehållet i den anpassade studiegången fortlöpande utvärderas (3 kap. 12 § skollagen).

Beslutet om föreläggande gäller omedelbart.

De vidtagna åtgärderna ska senast samma dag skriftligen redovisas för Skolinspektionen på adress Skolinspektionen, Box 3177, 903 04 Umeå eller till skolinspektionen.umea@skolinspektionen.se

Om Umeå kristna friskoleförening inte följer detta föreläggande kan Skolinspektionen ansöka hos förvaltningsrätten om utdömmande av vitet.

Skolinspektionen kommer i ett separat ärende att ta ställning till ansökan om utdömmande av det vitesföreläggande som myndigheten fattade beslut om den 11 mars 2020.

Motivering till föreläggande vid vite

Elevers rätt till utbildning och särskilt stöd

Skolinspektionens bedömning och utredning

Skolinspektionen bedömer att Mariaskolan fortsatt brister i sitt arbete med att tillgodose elevers rätt till utbildning och särskilt stöd. Bristerna är allvarliga, särskilt då de rör centrala områden inom skolväsendet och då bristerna varat under lång tid. Eleverna har inte fått den utbildning de har rätt till och detta har påverkat elevernas möjligheter att nå uppsatta kunskapskrav. De insatser som vidtagits för att försöka tillgodose elevernas behov av särskilt stöd har inte tagit sin utgångspunkt i en utredning av orsakerna till elevernas frånvaro från skolan. Besluten om anpassad studiegång uppfyller fortsatt inte författningarnas krav. Bristerna medför att det inte går att avgöra hur skolsituationen ser ut för de elever med problematisk frånvaro från skolan. Hanteringen har inte varit rättssäker och detta är mycket allvarligt.

Elevers frånvaro utreds inte vilket medför att elever inte får sin rätt till utbildning tillgodosedd

Skolinspektionen bedömer att bristerna i Mariaskolans arbete med att utreda elevers frånvaro från skolan är allvarliga och att detta påverkar elevernas möjligheter att uppnå kunskapskraven för utbildningen.

En utredning av en elevs behov av särskilt stöd är inte detsamma som en frånvaroutredning. Man måste alltid börja med att utreda orsakerna till frånvaron innan man kan fatta beslut om eventuella ytterligare utredningsåtgärder. Det är också resultatet från frånvaroutredningen som ska ligga till grund för vilka insatser som behöver vidtas för att få eleven att återgå till skolan och för att tillgodose elevens rätt till utbildning.

Skolan och huvudmannen har enligt författningarna ett långtgående ansvar för att se till att eleverna får sin rätt till utbildning tillgodosedd. Om en skolpliktig elev av någon anledning inte fullgör sin skolgång ska skolan snarast utreda de bakomliggande orsakerna till frånvaron och sätta in åtgärder. Det är viktigt att samverkan sker med elevens vårdnadshavare. I arbetet kan även ingå att ge eleven särskilt stöd i form av motivationsarbete och andra insatser som eleven är i behov av för att kunna gå till skolan. Det ställs stora krav på skolan att under elevens frånvaro vara aktiv, vidta åtgärder och med kontinuitet följa upp dessa för att vid behov ompröva dem i syfte att tillgodose elevens rätt till utbildning.

Utredningen av orsakerna till elevens frånvaro behöver omfatta hela elevens situation. Hur omfattande en utredning av frånvaro behöver vara måste avgöras från fall till fall. Ibland kan det räcka med en enklare utredning. Som ett exempel kan detta vara att begära in läkarintyg vid längre sjukfrånvaro för en elev. I andra fall kan det behöva utredas om elevens frånvaro beror på en för eleven otillfredsställande lärandemiljö, till exempel bristande bemötande eller behov av särskilt stöd. Eftersom varje elevs förutsättningar är olika och orsakerna till frånvaro är mångfacetterade krävs det i andra fall en mer omfattande utredning av vad som orsakat frånvaron för den enskilde eleven. Detta förutsätter att både skolpersonal och personal inom elevhälsan har kunskap om riskfaktorer för frånvaro, om upptäckt och åtgärder samt kännedom om beprövad erfarenhet och forskning om frånvaro (prop. 2017/18:182 s 59 f).

Tidig upptäckt och tidiga insatser vid frånvaro krävs för att hantera frånvaro framgångsrikt. Åtgärder kan inte sättas in före man vet orsakerna till frånvaron. Det är också viktigt att ta reda på om frånvaron är att betrakta som giltig eller ogiltig då detta bland annat styr vilka insatser som bör eller kan sättas in i det fortsatta arbetet med att tillgodose elevens rätt till utbildning. I vissa fall krävs även att skola och huvudman samverkar med externa aktörer om elevens situation såväl i utredningen av de bakomliggande orsakerna till frånvaron som vid genomförandet av de åtgärder som behöver sättas in för att få eleven att återgå till skolarbete. Exempel på sådana aktörer kan vara barn- och ungdomspsykiatri och socialtjänsten.

Skolinspektionen bedömer att det i flera av elevärendena som myndigheten tagit del av finns skäl att inleda ett samarbete med externa aktörer. I ett ärende har en elev, trots konstaterade behov av ytterligare utredningar, inte fått den hjälp som eleven varit i behov av för att klarlägga orsakerna till frånvaron. I elevens åtgärdsprogram står bland annat att skolläkaren ännu inte skickat remiss till sjukvården och att rektorn ska påminna skolläkaren om detta. Behovet av ytterligare utredning och kontakt med extern aktör hade påtalats av förälder till eleven åtta månader tidigare. Skolinspektionen vill understryka att ett sådant arbetssätt inte är acceptabelt. Det är av

största vikt att orsakerna till en elevs frånvaro utreds skyndsamt och att såväl huvudman, rektorn och elevhälsans kompetenser tar sitt ansvar i detta arbete. Skolinspektionen vill i detta sammanhang även påtala att fristående skolhuvudmän har en skyldighet att informera en elevs hemkommun om en utredning av en elevs frånvaro har inletts enligt ovanstående. Hemkommunen ska då vid behov samordna insatser med samhällsorgan, organisationer eller andra som berörs.

Skolinspektionen konstaterar, bland annat genom intervjuer och dokumentation rörande enskilda elever, att Mariaskolan har kännedom om vilka elever som har en problematisk frånvaro från skolan. För flera av dessa elever har frånvaron varit omfattande och långvarig. Det fortsatta arbetet bör därför inrikta sig på att i första hand ta reda på vilka de bakomliggande orsakerna till frånvaron är och om frånvaron är att betrakta som giltig eller ogiltig. En elevs frånvaro kan även variera över tid och då måste skolan känna till orsakerna till detta för att kunna vidta adekvata åtgärder. Av dokumentationen i ärendet framgår till exempel att en elev har varit sjukskriven, men är nu åter viss tid i skolan. Det framgår dock inte i vilken utsträckning som eleven kan tillgodogöra sig undervisning och hur elevens mående i dagsläget påverkar elevens möjligheter till närvaro i skolan. Dessa omständigheter måste klargöras för att elevens rätt till utbildning ska kunna tillgodoses på bästa tänkbara sätt, bland annat utifrån elevens hälsotillstånd. Skolinspektionen vill i detta sammanhang även påminna huvudmannen om de bestämmelser som finns i 24 kap. skollagen och som bland annat handlar om särskild undervisning i hemmet eller på annan lämplig plats. Bestämmelserna ska tillämpas restriktivt och gäller med vissa förbehåll, men dessa kan bli aktuella i de fall där elever på grund av sjukdom eller liknande skäl inte kan delta i vanligt skolarbete under längre tid.

Resultatet från den initiala utredningen om orsakerna till elevens frånvaro blir således avgörande för vilka åtgärder som ska vidtas i nästa steg. När skolan identifierat orsakerna till frånvaron och fattat beslut om vilka åtgärder som behöver vidtas för att tillgodose elevens rätt till utbildning är det viktigt att insatta åtgärder följs upp och utvärderas för att se så de motsvarar elevens behov.

Beslut om anpassad studiegång fattas utan att orsakerna till frånvaron utretts

De elever som har beslut om anpassad studiegång vid Mariaskolan har i stor utsträckning även en omfattande och problematisk frånvaro från skolan. Skolinspektionen kan konstatera att besluten om anpassad studiegång saknar motivering och i många fall har fattats utan att Mariaskolan har tagit reda på orsakerna till frånvaron. Frånvaron har inte utretts. I några fall kan man av dokumentationen få viss information om bakomliggande problematik som kan påverka elevens närvaro i skolan, men det går inte med säkerhet att veta hur det förhåller sig eftersom det inte genomförts någon frånvaroutredning. Det framgår inte heller huruvida frånvaron är att betrakta som giltig eller ogiltig.

En elev med frånvaro från skolan kan ha behov av särskilt stöd, men det behöver inte vara så. Det är därför viktigt att orsakerna till frånvaron klargöras före eller i vart fall i

samband med utredningen av en elevs eventuella behov av särskilt stöd. Så har inte skett i de fall Skolinspektionen fått ta del av och detta är allvarligt.

Bristernas karaktär tyder på att Umeå kristna friskoleförening och personalen vid Mariaskolan fortsatt saknar nödvändiga insikter i regleringarna om elevs rätt till utbildning och särskilt stöd i allmänhet, och frånvaroutredningar och beslut om anpassad studiegång i synnerhet. Då dessa brister i verksamheten funnits under en längre tid och då de interna kompetensutvecklingsinsatserna inte fått den effekt som avsetts bedömer Skolinspektionen att huvudmannen, som en del i arbetet med att åtgärda påtalade brister, behöver anlita extern utbildningsanordnare för kompetensutveckling i dessa frågor. Huvudmannen måste säkerställa att arbetet med att tillgodose elevernas rätt till utbildning och särskilt stöd efterlevs och att huvudmannen följer de bestämmelser som gäller för utbildningen i dessa delar.

Fortsatta brister rörande beslut om anpassad studiegång

Skolinspektionen bedömer att det fortsatt finns allvarliga brister i de beslut om anpassad studiegång som fattats vid Mariaskolan. Detta eftersom det inte alltid framgår vilka ämnen som eleverna ska läsa och vilka avvikelser som görs från timplanen. Det framgår inte heller alltid för vilken tidsperiod som beslutet gäller.

Besluten om anpassad studiegång utgår inte från den enskilda elevens behov och förutsättningar

Elever ska ges särskilt stöd på det sätt och i den omfattning som behövs för att de ska ha möjlighet att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås. Beslut om anpassad studiegång är, precis som Skolinspektionen redogjorde för i sitt beslut från mars 2020, en ingripande åtgärd för den enskilde eleven. Beslutet kan innebära att eleven lämnar grundskolan utan fullständig utbildning. Beslutet om anpassad studiegång ska inte omfatta fler ämnen eller en längre tidsperiod än nödvändigt. Det är viktigt att avvikelserna inte är mer omfattande än nödvändigt och att det görs noggranna överväganden omkring vilka delar av ett ämne som det är lämpligt att göra avvikelser ifrån. Om eleven kan delta i åtminstone delar av undervisningen i ett ämne ökar elevens förutsättningar att i ett senare skede kunna göra en prövning och därmed få ett betyg i ämnet.

Beslut om anpassad studiegång ska således fattas utifrån de förhållanden som gäller för den enskilde eleven och dennes förutsättningar. Det går därför inte att göra urvalet av ämnen på det sätt som Mariaskolan tycks göra och som handlar om att samtliga elever med anpassad studiegång läser ett visst antal ämnen som grund och att det därutöver kan tillkomma ytterligare ämnen. Representant för elevhälsan har i intervju till exempel beskrivit att engelska, svenska och matematik ingår i den anpassade studiegången och att eleverna därutöver får "lägga till något eller några ämnen som de tycker om". Rektorn har uppgett att de ämnen som prioriteras vid beslut om anpassad studiegång är svenska, matematik och engelska och att det "ska väldigt mycket till om dessa ämnen plockas bort". Rektorn har även sagt att "för de elever som inte vill vara i skolan och som känner motstånd mot skolarbete har skolan valt att ge eleverna möjligheter att själva välja ämnen som de önskar läsa". Vidare har lärare i intervju beskrivit rörande en

elev att "eleven kan komma på själv vad eleven vill göra så innehållet i åtgärdsprogrammet kan förändras från en timme till en annan".

Att innehållet i den anpassade studiegången kan ändras med kort varsel och utan att elevens skolsituation och övriga omständigheter, till exempel elevens hälsotillstånd, närmare granskats har Skolinspektionen funnit flera exempel på. Av dokumentationen för en elev som under flera år haft en omfattande frånvaro från skolan har det under höstterminen 2020 fattats beslut om att eleven ska läsa betydligt fler ämnen än vad eleven tidigare bedömts klara av. Detta trots att det vid uppföljning och utvärdering av tidigare insatser där eleven endast läst tre ämnen framgår att eleven enbart uppnått kunskapskraven i ett av dessa ämnen. Av åtgärdsprogrammet framgår att eleven önskat lägga till ett flertal ämnen för att få grundläggande behörighet till gymnasieskolan. Någon bedömning av huruvida eleven faktiskt bedöms klara av detta eller inte, särskilt mot bakgrund av hur skolsituationen sett ut i tiden dessförinnan, verkar inte ha genomförts. Beslut om anpassad studiegång ska grunda sig på en professionell bedömning och får inte ske på ett så godtyckligt sätt som i detta fall.

En sådan ordning som beskrivits ovan strider mot bestämmelserna om anpassad studiegång. Skolan ska naturligtvis ta hänsyn till elevens motivation och önskemål om vilka ämnen eleven kan och vill läsa inom ramen för den anpassade studiegången. Skolan har dock det yttersta ansvaret för att se till att den anpassade studiegången uppfyller lagens krav och för att beslutet motsvarar en bedömning som grundar sig på bland annat pedagogiska, sociala och medicinska överväganden och som handlar om på vilket sätt och i vilken omfattning som eleven faktiskt kan tillgodogöra sig undervisning.

Det framgår inte vilka ämnen som ingår i den anpassade studiegången, vilka avvikelserna från timplanen är och för vilken tidsperiod som beslutet gäller

Skolinspektionen har tagit del av ett flertal beslut om anpassad studiegång och bedömer att dessa inte uppfyller författningarnas krav. Nedan redogörs för några exempel på detta.

I april 2020 har beslut fattats om anpassad studiegång för en elev. Av beslutet framgår att eleven enbart läser några få ämnen, men inte vilka dessa ämnen är. Vidare står beskrivet att "eleven närvarar i skolan de tider eleven har ork och förmåga till det. Dagsformen styr helt hur länge och vilka dagar eleven går på skolan. Föräldrarna meddelar samma dag hur länge och när eleven närvarar på skolan". Det anges också att eleven väljer själv hur eleven arbetar i de olika ämnena. Av utvärderingen som gjordes i maj 2020 framgår bland annat att eleven valt ämnen som intresserar eleven och inte tar för mycket energi. Ämnena har därför varierat. Matematik har eleven till stora delar valt bort. Övriga ämnen har eleven läst i den mån som eleven har orkat. Vid tidpunkten för utvärderingen läste eleven svenska, slöjd, idrott och hälsa samt de ämnen som skolan benämner "FOKUS". Vidare framgår att eleven hade börjat arbeta lite med matematik och engelska.

Skolinspektionen har i intervju med bland annat rektorn ställt frågor om elevens beslut om anpassad studiegång och skolsituationen för eleven ifråga. Som exempel kan

nämnas att frågor ställts kring undervisningen i matematik och huruvida ämnet ingår i den anpassade studiegången eller inte. Rektorn har då svarat att eleven i dagsläget inte får någon undervisning i ämnet, men att eleven fick viss undervisning i matematik under hösten 2020. Rektorn har efter intervjun lämnat uppgift om att eleven erhöll 8 timmars undervisning i matematik under höstterminen 2020. Ämnet tycks således ha funnits med i den anpassade studiegången, men detta framgår inte med tydlighet av dokumentationen. Vidare är det anmärkningsvärt att ämnet bedöms utgöra en del av den anpassade studiegången trots att eleven i perioder inte alls erhållit undervisning i ämnet. Skolinspektionen konstaterar att detta förfarande medför att skolsituationen för eleven blir omöjlig att överblicka och kontrollera. Ett beslut om anpassad studiegång kan under inga omständigheter ha det innehåll och beskrivas på det sätt som det gjorts för den här eleven. Bristerna är att betrakta som mycket allvarliga, särskilt då det med säkerhet inte går att avgöra hur skolsituationen ser ut för eleven och vilka ämnen som eleven rent faktiskt får undervisning i.

I beslut om anpassad studiegång för en annan elev har angetts att eleven endast närvarar under förmiddagen på skolan och att eleven läser "matematik, svenska, engelska samt de fokusämnena som känns intressanta för eleven (vilka det är har varierat från månad till månad)". Vid uppföljningen av åtgärdsprogrammet står nedtecknat att tidpunkten för elevens närvaro vid skolan har varierat, så även längden på skoldagen. Ibland har eleven varit i skolan några minuter och ibland upp till två timmar. Vidare framgår att eleven läst matematik, svenska och engelska. Vad gäller de så kallade fokusämnena framgår att eleven "läst det hon varit intresserad av för stunden". "Motivationen och orken har fått styra elevens val, men i regel har eleven läst samtliga naturorienterande och samhällsorienterande ämnen". Rektorn har i intervju uppgett att orsaken till att skolan inte definierat exakt vilka ämnen som eleven läser är att dessa varierat över tid. Liknande exempel finns för flera elever med beslut om anpassad studiegång.

Beslut om anpassad studiegång riktar sig till de elever som av olika skäl inte kan följa den ordinarie undervisningen. Beslut om avvikelser från den timplan och de ämnen och mål som annars gäller för utbildningen får då fattas för dessa elever. Av beslutet måste således framgå vilka ämnen eleven ska läsa inom ramen för den anpassade studiegången, vilka avvikelserna från timplanen är och för vilken tidsperiod som den anpassade studiegången ska gälla. Så har inte skett för eleverna vid Mariaskolan som har beslut om anpassad studiegång. Detta försvårar arbetet med att följa upp elevernas rätt till utbildning och särskilt stöd avsevärt. Om man inte vet vilka ämnen eleverna läser under vilka perioder och hur avvikelserna från timplanen ser ut så går det i praktiken inte att planera för och genomföra undervisning i enlighet med styrdokumentet. Som en följd av detta riskerar även bedömningen och betygssättningen av eleverna att påverkas.

Att bristerna i besluten påverkar arbetet med uppföljning och utvärdering av den anpassade studiegången syns tydligt i den dokumentation som finns för de enskilda eleverna. Problembilden bekräftas även av till exempel intervju med representant för elevhälsan som uppgett att uppföljningen av besluten om anpassad studiegång "inte har varit 100 procent" och att skolan inte kontrollerat vilka ämnen som eleverna läst

inom ramen för den anpassade studiegången och i vilken utsträckning som eleverna fått undervisning i de aktuella ämnena. Detta är både anmärkningsvärt och mycket allvarligt.

Skolinspektionen bedömer sammanfattningsvis att bristerna i besluten om anpassad studiegång är omfattande. Besluten har fattats utan att Mariaskolan har utrett elevernas skolsituation på ett sådant sätt att man vet att beslut om anpassad studiegång är den åtgärd som eleven faktiskt är i behov av. Innehållet i besluten om anpassad studiegång har inte individanpassats och i flera fall går det inte med säkerhet att avgöra vilka ämnen som eleverna faktiskt läst, när detta skett och i vilken omfattning som avvikelser skett från timplanen. En sådan ordning är under inga omständigheter acceptabel. Elevers rätt till utbildning är ovillkorlig och såväl skola som huvudman har ett stort ansvar att uppfylla författningarnas krav i dessa delar. Det är av största vikt att elevers frånvaro tas på största allvar, att frånvaron utreds skyndsamt och att de åtgärder som vidtas för att tillgodose elevens rätt till utbildning och särskilt stöd grundar sig på det resultat som kommit fram i utredningen av orsakerna till en elevs frånvaro. Det är också viktigt att de beslut som fattas, exempelvis anpassad studiegång, i alla delar uppfyller författningarnas krav och att skolan med täta intervaller följer upp elevens skolsituation för att se så att insatta åtgärder motsvarar elevens behov.

Rättslig reglering

Elevers rätt till utbildning

Av 7 kap. 2–3 § § skollagen framgår att barn som är bosatta i Sverige har skolplikt. Alla barn som omfattas av skolplikten har rätt till kostnadsfri grundläggande utbildning i allmän skola.

7 kap. 17 § skollagen föreskriver att elever i grundskolan ska delta i den verksamhet som anordnas för att ge den avsedda utbildningen, om eleven inte har giltigt skäl att utebli. Av 7 kap. 19 a § skollagen framgår att om en elev har upprepade eller längre frånvaro från den verksamhet som avses i 17 § ska rektorn, oavsett om det är fråga om giltig eller ogiltig frånvaro, se till att frånvaron skyndsamt utreds om det inte är obehövt. Utredningen ska genomföras i samråd med eleven och elevens vårdnadshavare samt med elevhälsan. Om förutsättningarna för en utredning om särskilt stöd är uppfyllda ska även en sådan utredning inledas. När en utredning om en elevs frånvaro har inletts ska rektorn se till att frånvaron snarast anmäls till huvudmannen. I 7 kap. 22 § skollagen stadgas att huvudmannen ska se till att eleverna i grundskolan fullgör sin skolgång.

Särskilt stöd

Av 3 kap. 7 § skollagen framgår att om det inom ramen för undervisningen, genom användning av ett nationellt kartläggningsmaterial eller ett nationellt bedömningsstöd, resultatet på ett nationellt prov eller uppgifter från lärare, övrig skolpersonal, en elev eller en elevs vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att det kan befaras att en elev inte kommer att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås eller de kravnivåer som gäller, trots att stöd har getts i form av extra anpassningar inom ramen för den

ordinarie undervisningen, ska detta anmälas till rektorn. Detsamma gäller om det finns särskilda skäl att anta att sådana anpassningar inte skulle vara tillräckliga. Rektorn ska se till att elevens behov av särskilt stöd skyndsamt utreds. Behovet av särskilt stöd ska även utredas om eleven uppvisar andra svårigheter i sin skolsituation. Samråd ska ske med elevhälsan, om det inte är uppenbart obehövt. Om en utredning visar att en elev är i behov av särskilt stöd, ska han eller hon ges sådant stöd. Stödet ska ges med utgångspunkt i elevens utbildning i dess helhet, om det inte är uppenbart obehövt.

I 3 kap. 9 § skollagen stadgas att ett åtgärdsprogram ska utarbetas för en elev som ska ges särskilt stöd. Av programmet ska behovet av särskilt stöd och hur det ska tillgodoses framgå. Av programmet ska det också framgå när åtgärderna ska följas upp och utvärderas och vem som är ansvarig för uppföljningen respektive utvärderingen. Eleven och elevens vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta när åtgärdsprogram utarbetas. Åtgärdsprogrammet beslutas av rektorn. Om beslutet innebär att särskilt stöd ska ges i en annan elevgrupp eller enskild eller i form av anpassad studiegång får rektorn inte överlåta sin beslutanderätt till någon annan. För en elev i grundskolan ska det särskilda stödet ges på det sätt och i den omfattning som behövs för att eleven ska ha möjlighet att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås.

Vad gäller anpassad studiegång föreskrivs i 3 kap. 12 § skollagen att om det särskilda stödet för en elev i grundskolan inte i rimlig grad kan anpassas efter elevens behov och förutsättningar, får beslut om avvikelser från den timplan samt de ämnen och mål som annars gäller för utbildningen fattas. I grundskolan ska den anpassade studiegången utformas så att eleven så långt som möjligt får förutsättningar att nå behörighet till gymnasieskolans nationella program. Rektorn ansvarar för att en elev med anpassad studiegång får en utbildning som så långt det är möjligt är likvärdig med övrig utbildning i den aktuella skolformen.

Av förarbetena till ovanstående bestämmelser framgår rörande anpassad studiegång bland annat följande. Beslutet om anpassad studiegång ska föregås av noggranna överväganden, eftersom det kan innebära att eleven lämnar grundskolan utan fullständig utbildning. Elev och vårdnadshavare måste därför få information om vad ett beslut om anpassad studiegång kan innebära för elevens möjligheter att studera vidare och deras synpunkter ska inhämtas och beaktas i bedömningen (prop. 2009/10:165 s 293).

Enligt 28 kap. 16 § skollagen får beslut av rektor överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd i fråga om åtgärdsprogram och anpassad studiegång.

Kompetensutveckling

Av 2 kap. 34 § skollagen framgår att huvudmannen ska se till att personalen vid skolenheterna ges möjligheter till kompetensutveckling. Huvudmannen ska se till att lärare och annan personal vid skolenheterna har nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller för skolväsendet.

Motivering till föreläggande vid vite som ingripande

Enligt 26 kap. 10 § skollagen får Skolinspektionen förelägga en huvudman som står under dess tillsyn att fullgöra sina skyldigheter, om verksamheten inte uppfyller de krav som följer av de föreskrifter som gäller för verksamheten. Ett beslut om föreläggande gäller omedelbart. Ett föreläggande ska ange de åtgärder som tillsynsmyndigheten anser nödvändiga för att avhjälpa de påtalade bristerna.

Enligt 26 kap. 27 § skollagen får ett föreläggande förenas med vite. Statens skolinspektion ska förena ett föreläggande som avses i 10 § med vite om föreläggandet avser en eller flera brister som allvarligt försvårar förutsättningarna för eleverna att nå målen för utbildningen, om det inte av särskilda skäl är obehövligt.

Mariaskolan uppfyller inte de krav som följer av de föreskrifter som gäller för verksamheten. Umeå kristna friskoleförening föreläggs därför att fullgöra sina skyldigheter och vidta åtgärder för att avhjälpa bristerna.

Skolinspektionen har, som framgår ovan, konstaterat att Mariaskolan fortsatt brister i sitt arbete med att tillgodose elevers rätt till utbildning och särskilt stöd. Bristerna handlar bland annat om att det inte genomförs några utredningar av orsakerna till elevers frånvaro från skolan. Vidare framgår att skolan i ett flertal fall och utan att veta orsakerna till elevernas frånvaro från skolan har fattat beslut om särskilda stödåtgärder, däribland anpassad studiegång. Besluten om anpassad studiegång uppfyller inte författningarnas krav.

Skolinspektionen bedömer att bristerna i arbetet med att tillgodose elevers rätt till utbildning och särskilt stöd är allvarliga. Umeå kristna friskoleförening har, trots tidigare föreläggande vid vite, inte förmått rätta till ifrågavarande brister. Huvudmannens bristande förmåga har medfört att enskilda elever under en lång tid inte fått den utbildning de har rätt till. Skolinspektionen menar även att bristerna medfört att enskilda elever inte getts möjlighet att nå målen för utbildningen. Detta är mycket allvarligt. Mot bakgrund av ovanstående, och då det inte av särskilda skäl är obehövligt, ska föreläggandet förenas med vite.

Skolinspektionen vill i detta sammanhang erinra Umeå kristna friskoleförening om att huvudmannens tillstånd att bedriva verksamhet inom skolväsendet vilar på huvudmannens förutsättningar att följa bestämmelserna för utbildningen. Det är därför av yttersta vikt att Umeå kristna friskoleförening säkerställer att de allvarliga bristerna rörande elevers rätt till utbildning och särskilt stöd blir åtgärdade.

Anmärkning

Skolinspektionen tilldelar med stöd av 26 kap. 11 § skollagen (2010:800) Umeå kristna friskoleförening en anmärkning för brister i elevhälsans hälsofrämjande och förebyggande arbete för att stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål. Huvudmannen behöver vidta följande åtgärder för att avhjälpa påtalade brister:

- Se till att skolsköterskan och psykologen deltar som samlad resurs i elevhälsans hälsofrämjande och förebyggande arbete vid Mariaskolan för att stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål (2 kap. 25 § skollagen).

Då bristen bedöms som mindre allvarlig behöver Umeå kristna friskoleförening inte inkomma med någon redovisning över vidtagna åtgärder vad gäller den tilldelade anmärkningen. Skolinspektionen förutsätter dock att huvudmannen säkerställer att åtgärder vidtas för att rätta till påtalade brister.

Motivering till anmärkning

Skolinspektionens bedömning och utredning

Skolinspektionen bedömer att elevhälsan vid Mariaskolan som samlad resurs inte arbetar hälsofrämjande och förebyggande då samtliga kompetenser inom elevhälsan inte deltagit alls eller endast i begränsad utsträckning i detta arbete.

Skolinspektionen konstaterar att det numera bedrivs ett hälsofrämjande och förebyggande arbete inom elevhälsan vid Mariaskolan. Av dokumentation och intervjuer framgår till exempel att verksamheten kartlagts på olika sätt, bland annat genom trivselenkäter och att resultaten från kartläggningarna legat till grund för åtgärder såväl rörande det hälsofrämjande som förebyggande arbetet. Generella insatser har även genomförts utifrån styrdokumentens bestämmelser om värdegrund och utifrån forskning om exempelvis motion.

Utredningen visar dock att skolsköterskan och psykologen av olika skäl inte alls eller endast i begränsad utsträckning deltagit som samlad resurs i det hälsofrämjande och förebyggande arbetet. Den skolsköterska som var anställd vid tidpunkten för Skolinspektionens beslut i mars 2020 och som tjänstgjorde under höstterminen 2020 har enligt rektorn inte deltagit i elevhälsans hälsofrämjande och förebyggande arbete. Skolsköterskan gick i pension under hösten 2020. Huvudmannen har uppgett att ny skolsköterska rekryterats och att hon påbörjar sin anställning den 25 januari 2021. Vad gäller psykologen så har denne enligt Skolinspektionens mening endast i begränsad utsträckning deltagit i elevhälsans hälsofrämjande och förebyggande arbete. Psykologens insatser har framförallt rört enskilda elevärenden där psykologen bidragit med sin kompetens i det åtgärdande arbetet på individnivå.

För att elevhälsan som samlad resurs ska kunna arbeta hälsofrämjande och förebyggande för att stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål krävs att elevhälsan som helhet bidrar med sin kompetens. Skolsköterskan och psykologen fyller viktiga funktioner i detta arbete. Umeå kristna friskoleförening måste därför säkerställa att också dessa kompetenser deltar aktivt och fullt ut i elevhälsans arbete.

Eftersom det numera bedrivs ett hälsofrämjande och förebyggande arbete inom elevhälsan och då kvarvarande brister handlar om att två av kompetenserna inte deltagit som samlad resurs i arbetet med att stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål bedömer Skolinspektionen att bristen är att betrakta som mindre allvarlig. Huvudmannen tilldelas därför en anmärkning.

Rättslig reglering

Av 2 kap. 25 § skollagen framgår att för eleverna i förskoleklassen och grundskolan ska det finnas elevhälsa. Elevhälsan ska omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Elevhälsan ska främst vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. För medicinska, psykologiska och psykosociala insatser ska det finnas tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator. Vidare ska det finnas tillgång till personal med sådan kompetens att elevernas behov av specialpedagogiska insatser kan tillgodoses.

Av förarbetena (prop. 2009/10:165 s 276 f. samt prop. 2001/02:14) till ovanstående reglering framgår bland annat följande. Skolan har ett ansvar för att skapa en god lärandemiljö för elevernas kunskapsutveckling och personliga utveckling. Arbeta med elevhälsa förutsätter en hög grad av samverkan mellan elevhälsans personal och övriga personalgrupper samt att det finns kompetens att tillgå för detta arbete. Det är också angeläget att samverkan sker med övrig hälso- och sjukvård samt med socialtjänsten. Tillgången till den kompetens och de berörda yrkeskategorier som räknas upp och som ska ingå i elevhälsans arbete ska vara tillräcklig för att eleverna ska få det stöd de behöver.

I förarbetena stadgas vidare att elevhälsan i det individuellt inriktade arbetet har ett särskilt ansvar för att undanröja hinder för varje enskild elevs lärande och utveckling. De mer generellt inriktade uppgifterna, där elevhälsans medverkan är viktig, rör elevernas arbetsmiljö, skolans värdegrund som till exempel arbetet mot kränkande behandling och undervisningen mot tobak, alkohol och andra droger och övrig livsstilsrelaterad ohälsa, jämställdhet samt sex- och samlevnadsundervisning med mera. Elevhälsan har ett särskilt ansvar för att bevaka att skolan bidrar till att skapa goda och trygga uppväxtvillkor.

Avhjälpta brister i verksamheten

Bedömning och betygssättning

Skolinspektionen konstaterade i tidigare beslut att Umeå kristna friskoleförening inte uppfyllde författningskraven avseende att:

- Betyg beslutas om i enlighet med författningarnas krav (3 kap. 14 och 16 §§ skollagen; 10 kap. 15, 17–20 §§ skollagen; 6 kap. 5 och 7 §§ skolförordningen; Skolverkets föreskrifter om betygskatalog [SKOLFS 2011:123]).

Skolinspektionens bedömning och utredning

Skolinspektionen bedömer att bristerna inom bedömningsområdet *Bedömning och betygssättning* är avhjälpta.

Av utredningen i ärendet framgår att rektorn läst in sig på bestämmelserna om bedömning och betygssättning. Det har utarbetats nya dokument vid Mariaskolan som används vid betygssättningen. Rektorn har gått igenom dessa dokument med personalen. Personalen har även fått ta del av utbildningsmaterial från Skolverket i form av filmer om bedömning och betygssättning.

Skolinspektionen har tagit del av betygskataloger för vårterminen 2020 gällande eleverna i årskurs 6–9. Vidare har myndigheten tagit del av terminsbetyg och slutbetyg som utfärdats vårterminen 2020. Av handlingarna ifråga framgår bland annat att beslut om betyg numera dokumenteras i en betygskatalog. Den lärare som fattat beslut om betyg har daterat uppgiften i betygskatalogen och försett den med sin egenhändiga signatur. Uppgifterna i betygskatalogen motsvarar de uppgifter som finns i de utfärdade termins- och slutbetygen.

Skolinspektionen bedömer mot bakgrund av ovanstående att de tidigare påtalade bristerna är avhjälpna och tillsynen avslutas därför i denna del.

Trygghet, studiero och åtgärder mot kränkande behandling

Skolinspektionen konstaterade i tidigare beslut att Umeå kristna friskoleförening inte uppfyllde författningskraven avseende att:

- Vid skolenheten bedrivs ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av elever (6 kap. 6–8 §§ skollagen).

Skolinspektionens bedömning och utredning

Skolinspektionen bedömer att bristen inom bedömningsområdet *Trygghet, studiero och åtgärder mot kränkande behandling* är avhjälpn.

Av utredningen i ärendet framgår att det upprättats en årlig plan mot kränkande behandling för läsåret 2020/21 vid Mariaskolan. Skolinspektionen har tagit del av den ifrågavarande planen och bedömer att den uppfyller lagens krav. Tillsynen avslutas därför i denna del.

Förutsättningar för utbildningen

Skolinspektionen konstaterade i tidigare beslut att Umeå kristna friskoleförening inte uppfyllde författningskraven avseende att:

- Huvudmannen ser till att det på grundskoleenheterna finns tillgång till elevhälsa för eleverna i förskoleklass och grundskola, så att den kan användas främst förebyggande och hälsofrämjande för att stödja elevernas utveckling mot målen (2 kap. 25 § skollagen).
- Huvudmannen ser till att grundskolan har tillgång till personal med sådan kompetens, så att elevernas behov av vägledning inför val av framtida

utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses (2 kap. 29 § skollagen; Lgr 11, 2.8 Rektorns ansvar).

- Huvudmannen ser till att det på grundskoleenheterna finns tillgång till skolbibliotek, som kan användas för att stödja elevernas lärande och utveckling (2 kap. 36 § skollagen; Lgr 11, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.8 Rektorns ansvar).

Skolinspektionens bedömning och utredning

Tillgång till elevhälsa

Skolinspektionen bedömer att bristen rörande tillgång till specialpedagogisk kompetens inom elevhälsan vid Mariaskolan är avhjälp.

Av dokumentation och av intervjuer framgår att tillgången till specialpedagogisk kompetens utökats vid Mariaskolan. Tidigare uppgick tillgången till 25 procent av en heltidstjänst, något som inte motsvarade det faktiska behov som fanns vid skolan. Huvudmannen har beskrivit att under höstterminen 2020 utökades tjänsten till 61 procent av en heltidstjänst. Från och med vårterminen 2021 kommer den specialpedagogiska kompetensen att uppgå till 90 procent av en heltidstjänst.

Skolinspektionen bedömer mot bakgrund av ovanstående att Umeå kristna friskoleförening vidtagit sådana åtgärder att den tidigare påtalade bristerna har avhjälp. Tillsynen avslutas därför i denna del.

Tillgång till studie- och yrkesvägledare för att tillgodose elevernas behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet

Skolinspektionen bedömer att bristerna rörande tillgång till studie- och yrkesvägledare är avhjälp.

Av utredningen i ärendet framgår att eleverna vid Mariaskolan numera har tillgång till studie- och yrkesvägledare. Två personer är timanställda av huvudmannen för att tillgodose elevernas behov av studie- och yrkesvägledning. Elever har i intervju bland annat uppgett att de fått information om valet till gymnasiet, hur detta går till och vilka utbildningar som det finns att välja bland. Uppgifterna bekräftas av intervjuer med rektor och representanter för huvudmannen.

Skolinspektionen bedömer mot bakgrund av ovanstående att Umeå kristna friskoleförening har vidtagit sådana åtgärder att de tidigare påtalade bristerna har avhjälp. Tillsynen avslutas därför i denna del.

Tillgång till skolbibliotek samt användandet av biblioteket för att stödja elevernas lärande och kunskapsutveckling

Skolinspektionen bedömer att bristerna rörande tillgång till samt användandet av skolbibliotek är avhjälpta.

Av intervjuer med elever, lärare, rektorn och representanter för Umeå kristna friskoleförening framgår bland annat att skolbiblioteket blivit gallrat och att huvudmannen köpt in nya böcker inom flera områden. Elever, lärare och rektorn har varit delaktiga i vilka böcker som har införskaffats. Representanter för huvudmannen har även uppgett att det kommer att köpas in ytterligare litteratur till biblioteket inom den närmaste tiden och att medel avsatts för detta ändamål.

Elever, lärare och rektorn har i intervjuer redogjort för att biblioteket används i undervisningen i flera ämnen, till exempel i svenska och engelska.

Utredare har vid skolbesöket den 3 november 2020 observerat skolbiblioteket och bedömer att det sammantaget har det innehåll som författningarna föreskriver. Skolinspektionen vill dock påtala att de tidskrifter som hör till skolbiblioteket bör förvaras i den lokal där biblioteket är beläget.

Skolinspektionen bedömer mot bakgrund av ovanstående att Umeå kristna friskoleförening har vidtagit sådana åtgärder att de tidigare påtalade bristerna har avhjälpts. Tillsynen avslutas därför i denna del.

Otillåten entreprenad

Skolinspektionen konstaterade i tidigare beslut att Umeå kristna friskoleförening inte uppfyllde författningskraven avseende att:

- Huvudmannen har lagt ut undervisningen i slöjd på entreprenad i strid mot skollagens bestämmelser (2 kap. 5 och 8 §§ skollagen samt 23 kap. 3 § skollagen).

Skolinspektionens bedömning och utredning

Skolinspektionen bedömer att bristen rörande otillåten entreprenad är avhjälpt.

Av utredningen i ärendet framgår att den lärare som undervisar i slöjd (materialet trä) numera är anställd av Umeå kristna friskoleförening. Skolinspektionen har tagit del av anställningsbevis som bekräftar detta. Det tidigare otillåtna entreprenadförhållandet har därmed upphört. Tillsynen avslutas därför i denna del.

Beslut

2021-02-23

18 (19)

Dnr 31-SI 2019:7975

På Skolinspektionens vägnar

2021-02-22

X Elisabeth Wikén

Elisabeth Wikén

Beslutsfattare

Signerat av: Elisabeth Wikén

2021-02-22

X Ginger Zakrisson

Ginger Zakrisson

Föredragande

Signerat av: Ginger Zakrisson

Beslutet är fattat efter föredragning. I ärendets slutgiltiga handläggning har enhetschefen Eva-Lena Ölund-Brändström, regionstabsjuristen Jonas Hedström samt utredarna Maud Karlström och Ylva Ohlsson deltagit.

Hur man överklagar, se bilaga 1

Bilagor

Bilaga 1: Överklagandehänvisning

Bilaga 1: Överklagandehänvisning

Skolinspektionens beslut om föreläggande med vite får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Överklagandet ställs till Förvaltningsrätten i Stockholm, men ska skickas eller lämnas till Skolinspektionen på Nygatan 18–20 i Umeå eller skickas till adressen Skolinspektionen, Box 3177, 903 04 Umeå.

Överklagandet ska ha inkommit till Skolinspektionen inom tre veckor från den dag då klaganden fick del av beslutet. Om klaganden är en part som företräder det allmänna ska överklagandet dock ha inkommit inom tre veckor från den dag då beslutet meddelades.

I skrivelsen ska anges vilket beslut som överklagas och vilken ändring som önskas. De skäl som finns för ändring bör också anges. Skrivelsen ska vara undertecknad av klaganden eller dennes ombud.